LA TRISTA HISTÒRIA DE L'INFORTUNADA DADIL

JULI OCHOA

Il·lustració de la portada: L'infortunada Dadil dictant aquella carta durant el seu captiveri a Osca (Reconstrucció ideal).

Llibre no venal
Maquetació i edició de l'autor
Sant Just Desvern (Baix Llobregat), agost de 2026

LA TRISTA HISTÒRIA
DE L'INFORTUNADA DADIL

Juli Ochoa González

L'estiu de l'any 985 havia començat com tants altres a la vall de Verç.

Quan el primer sol il·luminava la torre de Foret, ningú no podia imaginar que aquell seria un dels darrers estius de pau. Una claror daurada s'estenia lentament sobre les vinyes, els sembrats ja segats i les petites feixes que, des de feia generacions, alimentaven les famílies disperses al voltant de l'antiga església romànica de Sant Just.

Era una terra modesta, treballada amb esforç, però prou generosa perquè els seus habitants poguessin mirar el futur amb una confiança que els semblava natural.

Aquell era un país de pagesos i les grans ciutats, tot i ser relativament properes, a la pràctica quedaven lluny, i la vida en aquella vall, merament agrícola, es desenvolupava bastant al marge del gairebé constant brogit de la propera capital.

Fig. 1 – Vista de la vall de Verç. Al fons, la vall del Rubricatus (Llobrega)t i la serra del Garraf, que per als geògrafs àrabs d'Al-Andalus, formava part de la Thagr al-A'la (la Frontera Superior), una marca militar genèrica que separava ambdós mons. En el cim del turó situat en el centre de la imatge estava emplaçada la torre de Foret, una de les torres de defensa del territori de Barcelona.

Barcelona, protegida per les seves muralles, era el centre polític i religiós del comtat, però per als homes i les dones que vivien en aquella vall el món començava als seus camps i acabava als boscos que tancaven l'horitzó. El ritme dels dies el marcaven les estacions, les collites, les pluges i el toc de les campanes.

Entre les cases escampades destacaven dues torres de defensa. Havien estat construïdes molts anys enrere, quan la frontera amb al-Andalus encara era propera i insegura i les ràtzies musulmanes eren un perill constant. Amb el pas del temps, aquelles torres havien esdevingut també símbol del domini dels seus propietaris sobre les terres veïnes. Des de

llurs terrasses es podia albirar, al lluny, la plana de Barcelona, el curs del Llobregat i els camins que unien les altres petites comunitats del pla.

Fig. 2 – Els poc nombrosos habitants d'aquelles terres eren gent pacífica que es dedicava eminentment a l'agricultura.

Feia dècades que la vida transcorria amb una relativa tranquil·litat. Els comtes de Barcelona consolidaven lentament el seu poder, els monestirs ampliaven les seves possessions i els documents notarials començaven a donar fe de vendes, herències i donacions que reflectien una societat cada vegada més estable.

Aquell matí, com tants d'altres, els homes sortiren cap als camps abans que la calor es fes intensa.

Les dones preparaven el pa, atenien els infants, alimentaven els animals i organitzaven la feina domèstica. Era una societat on cadascú sabia quin era el seu lloc i quines obligacions li corresponien. La vida era dura, però també previsible.

Entre aquelles persones hi havia una dona anomenada Dadil. No sabem quants anys tenia. Ignorem el seu aspecte, el color dels seus ulls o de la seva cabellera. Tampoc no sabem si havia nascut en aquella vall o si hi havia arribat després de casar-se. Els pergamins medievals rarament concedeixen aquests detalls als qui no pertanyien als grans llinatges.

Fig. 3 – Retrat ideal de Dadil, obtingut a partir d'una il·lustració coetània als fets que es descriuen.

Tanmateix, sabem una cosa molt més important: Sabem que va existir i que un dia la seva vida es va trencar per sempre.

No era una dama noble ni una heroïna. Era més aviat una pagesa més o menys benestant, una dona com tantes altres, lligada a la terra i a la família. Precisament per això la seva història mereix ser explicada. Perquè representa el destí de milers de persones anònimes que les grans cròniques gairebé mai no esmenten.

També vivia a la vall un home conegut amb el nom de Moció. Els documents de l'època escriuen el seu nom de diverses maneres: Muç, Mazone, Moció... una vacil·lació habitual en una època en què l'ortografia encara no existia. Com Dadil, tampoc no

ocupava cap lloc destacat en la política del seu temps. Era un d'aquells homes que només entren a la història perquè la desgràcia els hi empeny.

Fig. 4 –Els antics documents ens recorden episodis de la nostra història.

Si avui coneixem els seus noms és gràcies a una circumstància realment excepcional: Els poderosos van deixar cròniques, els reis van encunyar monedes i els bisbes van fer aixecar catedrals, però en canvi, la memòria de Dadil i Mοció només va sobreviure en unes poques línies escrites per notaris i preveres que, sense saber-ho, van preservar la memòria d'unes persones que d'altra manera haurien desaparegut per sempre.

Aquest és el privilegi -i també la responsabilitat- de l'historiador: Llegir entre línies, escoltar el que els documents gairebé no diuen, reconstruir una vida sencera a partir d'una venda, d'un testament o d'una súplica escrita en un pergamí.

La història que segueix no és la d'una batalla. És la història d'un petit món rural que semblava destinat a perdurar i que, en pocs dies, va ser destruït i calgué, amb gran esforç, tornar-lo a aixecar.

Una terrible amenaça planava sobre aquella terra.

Aquella estabilitat que es vivia a la Vall de Verç era només una aparença.

Fig. 5 – La Gihad o guerra santa que des de Còrdova promovia el cabdill musulmà Al-Mansur amenaçava greument la tranquilitat dels petites reialmes cristians de la península.

Més enllà de les muntanyes, molt al sud, un home havia aconseguit reunir sota la seva autoritat l'exèrcit més poderós de l'Occident islàmic. El seu nom infonia respecte tant entre els musulmans com entre els cristians. Les cròniques l'anomenarien Al-Mansur, «el Victoriós». Les seves campanyes militars havien devastat ciutats, monestirs i castells. Any rere any conduïa els seus exèrcits cap als territoris cristians, sembrant el terror i tornant carregat de botí i de presoners.

En aquella vall, però, ningú no coneixia encara els seus plans.

Per entendre la tragèdia que va colpejar la ciutat de Barcelona i les terres de la rodalia a l'estiu de l'any 985, cal retrocedir en el temps i observar l'equilibri de poders a la Península Ibèrica durant l'últim terç del segle X. La frontera entre el món musulmà d'Al-Àndalus i els comtats cristians del nord-est peninsular -la Marca Hispànica- havia mantingut durant dècades una estabilitat tensa però pragmàtica, fonamentada en la diplomàcia i el reconeixement de la supremacia cordovesa a canvi d'una pau que a tots convenia.

Fig. 6 – Per assegurar la pau amb Al-Andalus, el comte Borrell II havia enviat dues ambaixades a Córdova, encapçalades respectivament per Ènnec Bonfill i pel vescompte Guitard.

Durant el regnat del segon dels califes omeies de Còrdova, al-Hàkam II al-Mustànsir, els comtats catalans governats pel comte Borrell II van mantenir una política d'apropament diplomàtic i vassallatge formal. Els acords de fidelitat i obediència es renovaven periòdicament a la fastuosa ciutat palatina de Madinat al-Zahara. L'arxiu de la memòria diplomàtica recull dues ambaixades barcelonines transcendentals:

El juny-agost de 971 va tenir lloc l'ambaixada encapçalada per Ènnec Bonfill Sendred (personatge que tindrà un paper crucial en el destí de Dadil) i per Hixàm ibn Muhàmmad ibn Utmàn, valí de Tortosa.

I el juliol-agost de 974 va haver una nova ambaixada encapçalada pel vescomte Guitard de Barcelona, acompanyat pel valí de Lleida i Montsó, Muhàmmad ibn Rizq.

Gràcies a aquests pactes, les terres de la Marca gaudien d'un període de relativa treva que permetia el desenvolupament de l'agricultura, el comerç i el repoblament de les valls del Llobregat, el Vallès i el Penedès.

No obstant això, l'any 976 aquest equilibri es va trencar dramàticament amb la mort d'al-Hàkam II. El seu successor legítim, Hixam II, era tan sols un infant d'onze anys incapaç d'exercir el govern. En aquest buit de poder va emergir una figura determinant: Abú Amir Muhàmmad ibn Abí Amir, conegut posteriorment com a Al-Mansur ("El Victoriós per Al·là") o Almansor.

Fig. 7 –Dinar d'or de l'època d'Hixam II (966 – 1044).

Al-Mansur, un hàbil i desapiadat polític de trenta-sis anys, era el tutor del jove califa i prompte va neutralitzar tots els seus rivals interns —com el general Ghàlib ibn Abd-al-Rahman i el visir al-Mushafí— per instaurar una autèntica dictadura militar. Per legitimar el seu poder absolut davant la població i la feixuga ortodòxia religiosa, Al-Mansur va fer de la Djihad (la guerra santa) l'eix central del seu govern.

Fig. 8 – Bust d'Al-Mansur erigit a la localitat soriana de Calatañazor, a la comarca de les Tierras del Burgo, on va morir l'any 1002.

Les campanyes d'Al-Mansur abans del 985

Prou conegut és el terrible episodi de l'assalt a Barcelona i el seu territori immediat dut a terme l'any 985 per les hosts sarraïnes dirigides per Al-Mansur.

Des de la seva presa del poder, el cabdill musulmà va desencadenar una sèrie ininterrompuda de campanyes militars (ràtzies) contra tots els regnes i comtats cristians de la Península. La seva estratègia no es basava en l'ocupació territorial permanent, sinó en la terra cremada, el saqueig massiu, la captura d'ostatges de valor i el debilitament econòmic i demogràfic de l'enemic.

Fig. 9 – Proclamació de la gihad a Còrdova.

Abans d'aquella cèlebre i destructiva ràtzia sobre Barcelona, Al-Mansur ja havia consolidat el seu poder a Còrdova mitjançant la legitimació que li atorgava la guerra santa (*gihad*). En total, abans d'aquell fatídic assalt, el cabdill andalusí havia dut a terme des de 8 anys abans tot un seguit de campanyes militars (cone-gudes com a aceifes o ràtzies) destinades a debilitar la frontera cristiana, obtenir botí i capturar milers d'esclaus. Les vuit primeres campanyes es van fer en col·laboració amb el seu sogre i general Galib, abans de la seva ruptura política i militar.

L'any 977, Al-Mansur va llançar tres campanyes consecutives de gran importància per refermar la seva posició a la cort califal. La primera ràtzia va tenir lloc a la primavera i

es va dirigir cap al Regne de Lleó, concretament contra els voltants dels Baños de Ledesma, on va aconseguir capturar uns 2.000 presoners cristians. Durant l'estiu d'aquell mateix any, va organitzar una segona incursió destructiva contra la ciutat de Cuéllar, derrocant part de les seves defenses. A la tardor, va tancar l'any amb una tercera campanya llançada contra els territoris de Salamanca, devastant de nou els cultius de la regió i forçant el replegament de les forces lleoneses.

Un primer atac d'Al-Mansur sobre Barcelona

La quarta campanya oficial d'Al-Mansur, duta a terme l'estiu de l'any 978, va constituir el primer atac documentat del cabdill cordovès contra el Comtat de Barcelona i els territoris catalans limítrofs. Aquesta incursió no va ser un atac aïllat, sinó el tancament d'una gran operació militar de desgast que va durar més de dos mesos i que va connectar la seva frontera navarra amb la catalana. Els aspectes més destacats d'aquella primera incursió contra el territori català, que ells anomenaven Ifranja s'estructuren en els següents punts:

Al-Mansur va iniciar l'expedició llançant una ofensiva contra el Regne de Pamplona, on va assolar localitats com Alfaro i la mateixa capital navarra, i en acabar, en lloc de retornar directament a Còrdova per la ruta de l'oest, va aprofitar la mobilització de les seves tropes per desplaçar-se cap a l'est seguint la vall de l'Ebre, iniciant així la penetració en els dominis del comte Borrell II, màxima autoritat delegada de l'imperi carolingi on més endavant hauria de ser Catalunya.

Fig. 10 – Lilla, localitat de la Conca de Barberà, el poderós castell de la qual, anomenat al-Daliya pels atacants, va ser conquerit i destruït durant el primer atac d'Al-Mansur contra el comtat de Barcelona.

Segons descriuen les fonts àrabs de l'època (com la crònica anònima *Dikr bilad al-Andalus*), de camí cap al nucli del comtat, les forces musulmanes van assaltar i conquerir una important fortalesa de la marca fronterera anomenada *al-Daliya*. Els historiadors moderns identifiquen clarament aquest enclau històric amb el castell de Lilla, situat a l'actual municipi de Montblanc, a la Conca de Barberà, i un cop superada aquella línia defensiva, l'exèrcit califal es va desplegar per les planes occidentals del comtat. Van castigar durament els territoris del camp de Tarragona -que havien començat a ser repoblats pels cristians unes dècades abans- i les contrades del Penedès, cremant collites, destruint masos i capturant botí i captius.

Tot i que en aquella campanya les tropes andalusines van conquerir el castell de Munt Fariq (el castell del Far), de camí a Girona i que de retorn van conquerir Òdena (Wutina), arribant a sotmetre a saqueig i terror tota la plana litoral i el pla de Barcelona, en aquesta ocasió de l'any 978 Al-Mansur no va plantejar un setge formal de la ciutat

emmurallada. L'atac es va dissenyar com una operació de tempteig, desgast econòmic i demostració de força davant d'uns comtats catalans que, progressivament, s'estaven distanciant de la protecció de la monarquia franca.

Altres campanyes amirides

Aquesta ràtzia va ser el primer gran avís de la vulnerabilitat del flanc oriental cristià, obrint el camí a les posteriors i encara més contundents incursions dels anys 982 i 984, que culminarien en la gran tragèdia de l'any 985. Posteriorment, a la tardor, va llançar la seva cinquena campanya retrocedint cap a l'oest, de nou en direcció a la zona de Ledesma, per assegurar el control de la línia del Duero.

Entre els anys 979 i 980, el cabdill cordovès va mantenir la pressió amb tres campanyes menors però constants (la sisena, la setena i la vuitena) per castigar el Comtat de Castella i el flanc oriental de Lleó. Aquestes incursions van incloure l'atac a places fortes defensives castellanes com el castell de Sepúlveda (979) i ràtzies d'espoli a la regió de Zamora, provocant una gran inestabilitat a tota la franja del riu Duero i forçant els reis cristians a plantejar coalicions defensives urgents.

Fig. 11 – Restes del castell de Sepúlveda, a la plaça major d'aquella localitat castellana.

L'any 981 va ser decisiu per al lideratge absolut d'Al-Mansur.

La novena campanya va començar com una guerra civil andalusina a la Marca Superior contra el seu sogre Galib, que s'havia aliat amb el comte de Castella i el Regne de Pamplona. Després de la mort de Galib en combat, Al-Mansur va entomar la desena campanya dirigint-se contra la coalició de les forces aliades de Ramir III de Lleó, Garcia Sanxes II de Pamplona i el comte de Castella. El xoc va tenir lloc a la transcendent Batalla de Rueda (o de Torrevicente), on Al-Mansur va obtenir una victòria aclaparadora. Aquest triomf li va obrir el camí per saquejar les ciutats de Simancas i Zamora, i fins i tot penetrar a la mateixa ciutat de Lleó, consolidant per complet el seu títol d'*el Victoriós*.

Després de l'èxit de Rueda, el cabdill va continuar realitzant atacs puntuals per minar qualsevol intent de reorganització cristiana. Destaca l'anomenada *Campanya de les Tres Nacions* (982) contra Galícia i les zones més occidentals de Lleó, que va portar la destrucció fins a ciutats com Braga. En els dos anys següents (983-984), Al-Mansur va aprofitar les disputes dinàstiques i les revoltes de la noblesa lleonesa, llançant atacs de càstig que van devastar les infraestructures monàstiques i agrícoles dels voltants de la submeseta nord.

Fig. 12 – L'emperador carolingi Lotari I. El prestigi del seu poderós imperi havia dissuadit fins llavors els musulmans d'atacar els comtats catalans, vassalls seus.

Aquest aïllament progressiu dels diferents nuclis cristians va preparar el terreny per a una de les seves operacions més ambicioses i llunyanes: la vint-i-tresena campanya de la seva crònica oficial, dirigida directament l'estiu del 985 contra el Comtat de Barcelona després d'haver-se assegurat el seu progressiu i cada cop més acusat distançament respecte del conjunt de l'imperi carolingi, del qual formava part.

Fins a l'any 984, els comtats de la Marca Hispànica havien romàs al marge de les grans envestides sarraïnes. Segons l'historiador musulmà Ibn Haiiàn, els califes omeies havien mantingut la norma de no atacar els comtes barcelonins per evitar una confrontació directa amb l'Imperi Carolingi (el *«rei de Roma»* o del regne franc) i el conjunt de la cristiandat.

Tanmateix, tal com consigna el gran historiador Ibn Khaldun en la seva obra *Kitab al-'Ibar*, Al-Mansur va ser informat que els comtes catalans, encapçalats per Borrell II, s'havien distanciat de fet i d'una manera progressiva de la cort carolíngia. El rei franc Lotari, enfrontat als seus propis problemes dinàstics i de poder intern, ignorava les peticions d'ajut de Borrell II. Sabent que Barcelona es trobava geopolíti-cament aïllada i sense la protecció de la cavalleria franca, Al-Mansur va decidir preparar l'atac a la ciutat de Barcelona, que estava desprotegida d'una manera gairebé absoluta dels seus senyors, els reis francs.

Fig. 13 –Barcelona un comtat de la Marca Hispànica, el bastió més meridional de l'imperi carolingi.

El camí vers la tragèdia: La cronologia de l'avanç sarraí de Còrdova a les muralles de Barcelona (Maig – Juliol de 985)

L'exèrcit que Al-Mansur va reunir per a la campanya contra Barcelona era una maquinària de guerra colossal.

Per evitar revoltes internes i desconfiant de la lleialtat de la vella aristocràcia àrab, el dictador va nodrir les seves files amb nombroses forces mercenàries del nord d'Àfrica (berbers) i, sorprenentment, amb una unitat d'elit cristiana anomenada ghilman, formada majoritàriament per cavallers bascos i lleonesos convertits o contractats com a mercenaris.

Fig. 14 – El poderós exèrcit d'Al-Mansur surt de Córdova i empren la que serà la seva vint-i-tresena campanya contra els reialmes cristians, en aquesta ocasió, contra Barcelona.

El 5 de maig de 985, l'expedició (la 23a campanya d'Almansur) parteix triomfalment de Còrdova. L'objectiu polític és castigar el comte Borrell II i trencar la treva de quinze anys. La ruta inicial de l'exèrcit de terra avança cap a l'est passant per Elvira (Granada), Baza i Lorca.

Fig. 15 – L'expedició d'Al-Mansur contra Barcelona s'atura durant un temps a Múrcia, on és atès i proveït de totes les substistències qe li calen per un ric magnat local.

A mitjan maig de 985 l'exèrcit s'atura a Múrcia, on farà una estada de 23 dies. Allà és allotjat i subministrat de manera il·limitada per Ahmad ben Duhaym ben Khattab, governador de la cora de Tudmir. Aquesta llarga parada serveix per coordinar l'arribada de la flota marítima.

Durant el mes de juny, les tropes terrestres avancen en paral·lel a la costa mediterrània, creuant l'Ebre i superant una línia de Tarragona

pràcticament despoblada. De manera sincronitzada, la flota de naus musulmanes ressegueix el litoral. L'estol té una doble missió: assegurar el suport logístic a l'infanteria i bloquejar el port de Barcelona.

Fig. 16 – La desesperada però infructuosa temptativa de defensa per part de les forces del comte Borrell va suposar la total desfeta de l'exèrcit comtal a la batalla de Rovirans.

A les portes de Barcelona

A finals de juny de 985 les hosts sarraïnes irrompen al Baix Llobregat. En veure amenaçat el cor dels seus dominis, el comte Borrell II va intentar frenar l'avanç enemic i va publicar un ban d'expedició pública requerint l'assistència de tots els cavallers i homes d'armes del comtat.

Es produeix la sagnant batalla de Rovirans o Matabous (probablement prop de Montcada o de l'actual línia del Besòs). La superioritat numèrica i tàctica de les forces d'Al-Mansur va esclafar literalment l'exèrcit català i l'exèrcit comtal va ser del tot superat per la superioritat numèrica d'Almansur. Borrell II aconseguí escapar ferit cap a una destinació segura (segons les diferents fonts, s'ofereixen com a opcions el castell de Montcada o directament l'exili cap al monestir de Montserrat o Vic). Barcelona quedava abandonada a la seva sort, protegida únicament per les seves antigues muralles romanes i sota el comandament del vescomte Udalard.

Fig. 17 – Havent aniquilat les forces del comte Borrell en la batalla de Rovirans, les forces d'Al-Mansur van continuar el seu camí cap a l'indefensa Barcelona.

El dimecres 1 de juliol de 985, l'avantguarda de les tropes d'Al-Mansur acampava davant les muralles de Barcelona. Mentrestant, la flota sarraïna bloquejava el port, unint el setge terrestre amb el naval.

Dins de la ciutat no s'hi trobaven tan sols els seus habitants habituals, sinó també centenars de camperols, nobles, monjos i propietaris dels voltants (del

Pla de Barcelona, del Vallès i del Baix Llobregat) que s'hi havien refugiat confiant en la solidesa dels murs de pedra de la ciutat.

Llavors, amb les defenses exteriors eliminades, Al-Mansur va iniciar un setge ferotge de menys d'una setmana a la ciutat de Barcelona.

Paral·lelament, es destruïen els grans centres espirituals de l'entorn: el monestir de Sant Cugat del Vallès (on van ser decapitats l'abat Joan i els seus monjos) i el de Sant Pere de les Puel·les.

L'assalt a Barcelona

Fig. 18 –L'assalt a Barcelona per les forces d'Al-Mansur.t

La resistència que va oferir la ciutat de Barcelona va ser desesperada però brevíssima. El dilluns 6 de juliol del 985, després de només cinc dies de setge, les tropes musulmanes van aconseguir expugnar les muralles i superar les torres defensives, entrant a la ciutat iiniciant una massacre generalitzada (coneguda històricament com "el dia que va morir Barcelona").

Els edificis civils i els arxius comtals reben un incendi devastador, l'església de Sant Pau del Camp és assolada i la majoria dels supervivents nobles, inclòs el vescomte Udalard, són capturats i enviats com a esclaus a Còrdova. Una guarnició musulmana romandrà instal·lada a les ruïnes de la ciutat durant almenys uns sis mesos.

La rapidesa d'aquesta caiguda contrasta violentament amb la història de la ciutat: quan Barcelona va ser conquerida pels francs l'any 801, el setge havia durat entre set mesos i dos anys. La violència de l'assalt de 985 va ser inusitada. Barcelona va ser presa, sistemàticament espoliada i posteriorment cremada.

Tant els seus habitants com tots aquells que havien vingut a defensar-la o a protegir-se dins les seves muralles van ser morts o fets captius, i les riqueses, llibres i documents foren destruïts o arrabassats gairebé tots.

Un dels barcelonins supervivents, de nom Daniel, descrivia aquella debacle amb aquestes paraules:

Fig. 19 – Entrada, saqueig i destrucció de Barcelona.

L'any del nostre Senyor 986, sota el regnat de Lotari, l'any 31, a les calendes de juliol, el dia 4 del mes, Barcelona va ser assetjada pels sarraïns; i Déu permetent-ho, i pels nostres pecats no impedint-ho, va ser presa per ells el mateix mes, el dia 2 de nona; i allà van morir o van ser presos tots els habitants de la mateixa ciutat o del mateix comtat que hi havien entrat per ordre del senyor Borrel, comte, per guardar-la o defensar-la; i allà va perir tota la seva substància, tot el que hi havien acumulat, tant llibres com decrets reials, o tots els seus escrits i tots els mètodes pels quals van retenir totes les seves terres o possessions entre ells i els seus predecessors durant 200 anys i més.

Com que l'objectiu d'Al-Mansur no era l'annexió sinó el botí i l'impacte psicològic, l'estada de l'exèrcit musulmà a la ciutat va durar a penes un parell de setmanes. El 23 de juliol de 985, les fonts àrabs ja situaven el dictador de retorn triomfal a Còrdova.

Fig. 20 – Corrua de captius sortint de Barcelona cap a Còrdova i altres places andalusines.

Darrere seu deixava una ciutat reduïda a cendra i una llarga corrua d'ostatges caminant vers el sud o vers les presons frontereres com Osca, per l'alliberament dels quals, els vencedors d'aquell atac obtindrien quantiosos rescats.

Important conseqüència histórica d'aquell fet

La destrucció de la ciutat va propiciar que Borrell II demanés un ajut militar al seu senyor feudal, el rei franc Lotari. El monarca francès va ignorar totalment la petició. Aquest abandonament va precipitar que els comtats catalans no renovessin el pacte de vasallatge amb el següent rei franc, quest ja del llinatge dels Capet, marcant l'inici del procés d'independència de facto de Catalunya respecte de l'imperi carolingi.

La vall de Verç i la Penya del Moro: Les fortaleses i la seva gent

Mentre el gran drama geopolític es decidia a les muralles de Barcelona, la tragèdia humana es va viure amb igual ferocitat a les petites comunitats rurals del Baix Llobregat. En el terme de l'actual Sant Just Desvern (llavors conegut en els documents medievals com el *Verç* o *Sant Just del Verç*, al·ludint a la titularitat del seu temple parroquial, la vida dels seus pobladors va girar de cop cap a la foscor.

A la fi del segle X, la defensa d'aquesta zona estratègica de l'accés a la vall del Llobregat comptava amb almenys dues torres fortificades principals:

Una d'elles era la Torre de Mazone (o de Muç/Moció), que estava situada a la part baixa de la vall, al pla, identificada posteriorment com la desapareguda Torre Espigolera, destruïda l'any 1985 com a conseqüència dels rebaixos de terres que es van fer en aquella part de la riera de Sant Just amb motiu de les obres de construcció de l'autopista, que precisava d'aquella terra per fer els necessaris terraplens.

Fig. 21 – La Torre de Mazone, Muç o Moció, que posteriorment va rebre el nom de Torre Espigolera, va ser destruïda l'any 1985 durant les obres complementàries a la construcció de l'autopista. El jaló topogràfic del centre de la imatge indica quin era el seu emplaçament.

Fig. 22 – La Torre de Foret, situada al cim de la Penya del Moro. Parcialment restaurada fa alguns anys, és un monument local visitable.

El seu senyor o castlà era Moció, també conegut possiblement pels noms de Mocione, Mazone, Muç o Moixó en funció de les diferents formes que el seu nom presenta en els diversos documents coetanis o posteriors en que és esmentat.

L'altra torre era l'anomenada Torre de Foret**:** Una fortificació d'origen altmedieval situada dalt del cim de la Penya del Moro, la muntanya més emblemàtica de Sant Just Desvern (actualment compartida amb Sant Feliu de Llobregat), bastida a tocar de les restes del que en el passat havia estat un antic poblat ibèric

El senyor o castlà encarregat de la guarnició i la gestió de la Torre de Foret era un home anomenat Guilarà, casat amb Dadil. El matrimoni tenia un fill jove anomenat Mallanec, destinatari de les esperances familiars i de la continuïtat del seu patrimoni compost per cases, corts, terres conreades, vinyes i zones d'erm.

L'arribada de l'exèrcit sarraí al Baix Llobregat

Quan l'alarma de la invasió d'Al-Mansur va ressonar per les valls del Llobregat a finals de juny de 985, la família de la Penya del Moro va prendre una decisió fatal:

Fig. 23 –El matrimoni format per Guilarà i Dadil eren els castlans de la Torre de Foret, situada dalt del cim del turó avui conegut amb el nom de Penya del Moro.

El jove Mallanec va acudir a la crida del ban comtal que havia convocat Borrell II i es va dirigir immediatament a Barcelona per integrar-se en les forces de defensa de la ciutat.

Els seus pares, Guilarà i Dadil, van romandre a la Torre de Foret per tal d' intentar defensar aquella petita fortificació que constituïa la seva llar, així com els masos i les eines de la comunitat.

El destí va ser devastador per a tots tres. Durant el ferotge assalt a Barcelona del 6 de juliol, el jove Mallanec va caure combatent heroicament contra els assaltants. El seu cos va poder ser identificat i sepultat posteriorment al fossar de la històrica església de Sant Miquel de Barcelona.

Paral·lelament a l’atac a la ciutat de Barcelona, les columnes secundàries de l'exèrcit musulmà van assaltar les torres de la vall de Verç. La Torre de Mazone i la Torre de Foret van ser expugnades o van haver de capitular i tot seguit van ser cremades. En l’enfrontament, el senyor de la fortalesa, Guilarà, va desaparèixer sense

Fig. 24 – Atac a la Torre de Foret, en el que Guilarà trobaria la mort i Dadil cauria captiva dels sarraïns.

deixar cap mena de rastre documental o físic, la qual cosa fa suposar als historiadors que va morir defensant aquella torre, i que el seu cos seria probablement llençat o incinerat.

Fig. 25 – Dadil, capturada pels sarraïns, és conduïda a la ciutat fronterera de Wasqa (Osca).

La seva esposa, Dadil, va sobreviure a la matança, però només per patir un destí pitjor: va ser capturada, lligada i conduïda com a presonera cap al nord d'Al-Àndalus, essent confinada a la ciutat fronterera de Wasqa (Osca), una de les principals meques de detenció i mercat d'esclaus de la Frontera Superior del territori musulmà.

Wasqa era la ciutat situada més al nord de tot Al-Andalus. Durant els Segles IX-XI va ser ciutat de frontera. La línia fronterera entre cristians i musulmans estava fixada a les Serres Exteriors, a la vista de Wasqa. Tenia un triple recinte defensiu. A la part més alta existia una suda (ciutadella), seu del governador, que comptava almenys amb una porta i diverses torres. Durant el segle IX s'havia construït la principal defensa de la ciutat, les seves noves muralles de pedra. I hi havia, finalment, murs de tàpia que envoltaven els ravals que s'havien format més enllà de les muralles. Així era aquella ciutat musulmana en el moment que hi va arribar Dadil.

Fig. 26 – Dadil, tancada en una masmorra d'Osca, juntament amb altres captius, molts d'ells també veïns del Verç, com ho era ella.

El calvari dels captius i la carta desesperada des d'Osca

La presa de Barcelona va deixar un llistat impressionant d'ostatges. Al-Mansur sabia que la noblesa, l'estament eclesiàstic i els grans propietaris rurals representaven una font inestimable d'ingressos en concepte de rescats.

També, entre aquella immensa corrua de captius, figuravent alguns dels principals propietaris i veïns d'aquell poble que més

endavant havia de ser Sant Just Desvern, dels quals s'han conservat documentalment els noms: Pere, Guillem, Aderic, Emma, Remesari, Guimarà, Ermerilla, el prevere Miró, Vito i els abans esmentats Moció, castlà d'una de les torres, i la pròpia Dadil, que com acabem de veure era llavors vídua de Guilarà, el difunt castlà de l'altra torre, la de Foret.

Una part considerable dels captius, segurament la seva major part, va ser conduïda pels seus captors en una llarga i penosa marxa cap a Córdova en el decurs del seu viatge de tornada.

Fig. 27 – Moció, castlà que havia estat de l'altra torre de defensa de la vall de Verç, va trobar la mort a Saragossa quan tornava del seu captiveri a Còrdova.

Tal és el cas de Moció, que internat inicialment en les garjoles cordoveses va estar esperant inicialment l'arribada del rescat estipulat per l'alliberament de la seva persona, rescat que afortunadament va arribar als pocs mesos i així el trobem el febrer del 986 a Saragossa, ja de retorn a Barcelona. Allà, i probablement per causa de les penalitats dels viatges i de la seva estada en captiveri, va caure greument malalt.

Conscient de la seva mort imminent, Moció va dictar un testament oral (sagramental) davant tres testimonis que l'acompanyaven en aquell viatge de tornada: El seu germà Aurús i els esposos Trasovald i Fina, que també havien estat captius a Córdova i com ell, acabaven de ser alliberats, emprenent plegats el camí de tornada.

Mort i sepultat Moció a Saragossa aquell febrer de l'any 986, el seu germà Aurús i els esmentats esposos Trasovald i Fina no van poder tornar a Barcelona fins a l'any següent, el 987, en que finalment van poder validar aquell testament jurant-lo el 26 de juny d'aquell any davant l'altar de l'església barcelonina de Sant Just.

Fig. 28 – El testament sagramental de Moció conservat a l'Arxiu Diocesà de Barcelona.,

En els mesos següents a la tragèdia del 985, la societat barcelonina supervivent va iniciar un procés d'emergència dolorós: la recaptació de diners per pagar els rescats exigits des de Còrdova, Osca o Saragossa.

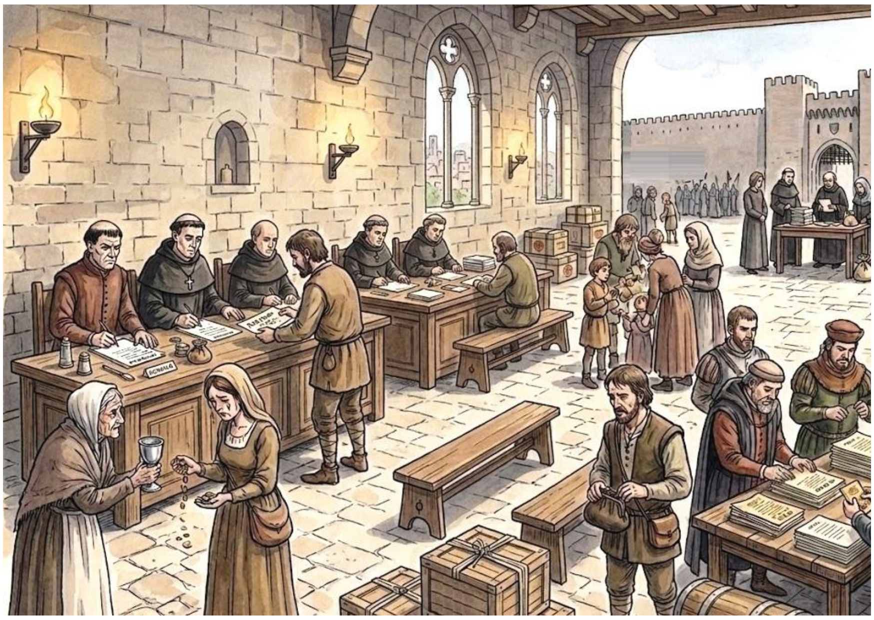

Fig. 29 –Recaptant fons destinats a pagar el rescat dels captius.

Famílies senceres van vendre terres, eines i vinyes a preus de saldo per poder alliberar els seus fills, pares o germans. Aquesta situació va generar una profunda crisi econòmica on molts s'arruïnaven mentre uns pocs especuladors s'enriquien comprant patrimonis a preus irrisoris.

Mentre les figures de l'alta noblesa, com el vescomte Udalard o l'ardiaca Arnulf, veien com els seus familiars movien cel i terra per reunir milers de monedes d'argent, el calvari de Dadil a la presó d'Osca s'eternitzava.

La situació de Dadil era absolutament desesperada i tràgica: El seu marit, Guilarà, havia mort o desaparegut a la Penya del Moro, i el seu únic fill, Mallanec, també mort en el combat, estava sepultat al fossar de l'església de Sant Miquel a Barcelona. No li quedava cap familiar directe ni cap marmessor a la comarca que pogués negociar amb els seus captors o aplegar els diners del rescat.

Dia rere dia, a les cel·les de Wasqa, Dadil veia com els seus companys de captiveri anaven sent progressivament alliberats a mesura que arribaven les monedes dels rescats enviades des de Barcelona. Ella, en canvi, s'adonava que amb la mort dels seus, havia quedat absolutament sola en el món, i per tant ningú no aniria a cercar-la i alliberar-la del seu captiveri, i que el seu destí final seria morir a la presó o ser venuda com a esclava als mercats d'orient.

Fig. 30 – Els murs d'Osca, darrera dels quals Dadil i tants altres captius esperaven ansiosament els seus respectius rescats.

La darrera esperança

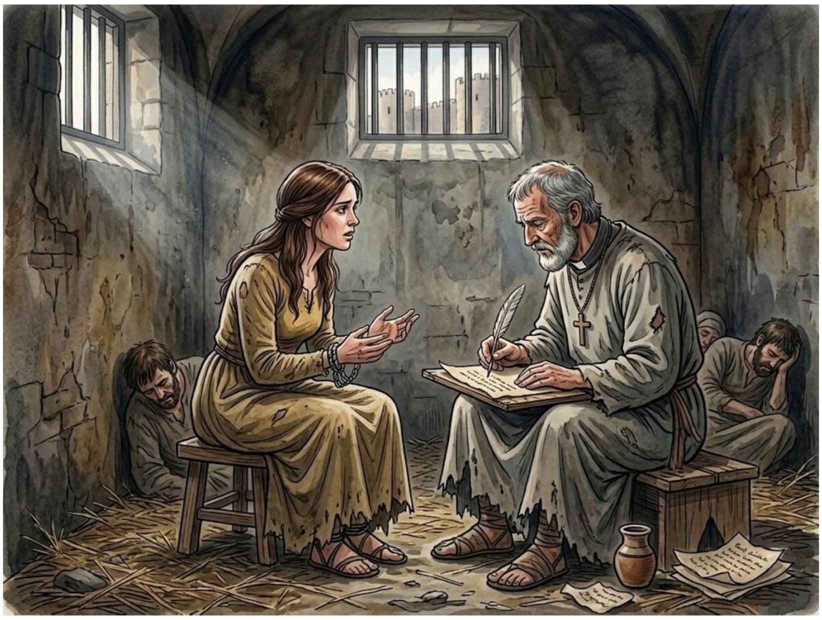

Fig. 31 – Dadil dicta al prevere Miró el contingut de la carta que té intenció de fer arribar a Barcelona.

Dadil va passar molt de temps a Osca sense que ningú es preocupés de redimir-la o pagar el seu rescat. Sola i oblidada, potser perquè el seu marit Guilarà i el seu fill havien mort i qualsevol altre posible familiar supervivent es trobava immers en la misèria post-bèl·lica, va aconseguir fer arribar una carta desesperada a Barcelona.

En un moment indeterminat del seu captiveri a Osca, un company de presidi i amic seu, anomenat Vito, va rebre la notícia que el rescat que per ell es demanava havia estat pagat i que podia retornar a la seva pàtria.

Aquesta era l'última oportunitat de Dadil. Amb l'ajut d'un eclesiàstic també captiu com ella, el prevere Miró, Dadil va dictar una carta breu però d'una intensitat dramàtica i jurídica impressionant. Un cop escrita aquella carta, va lliurar el pergami on estava escrita a Vito amb el prec solemne de que la portés directament a Barcelona.

El testimoni documental: La carta de Dadil i la seva transcripció

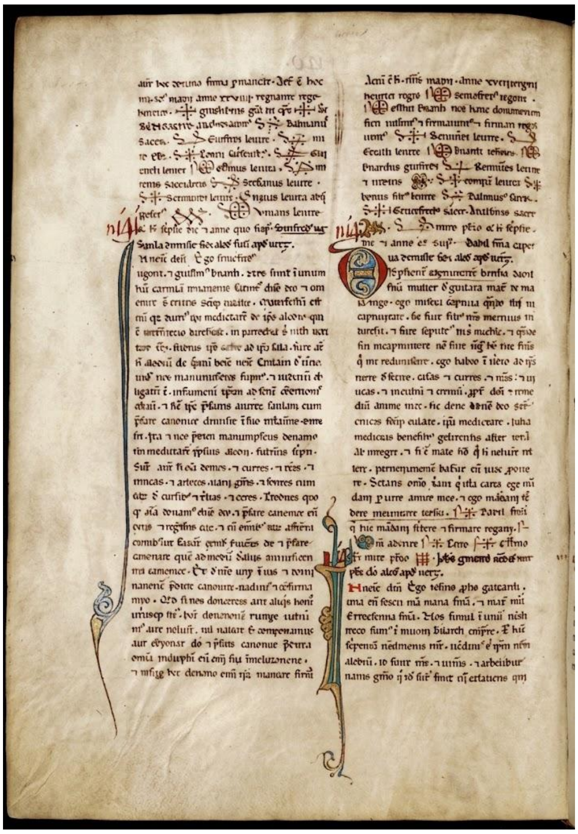

Fig. 32 – Transcripció de la carta de Dadil recollida en els Libri Antiquitatum de la Catedral de Barcelona.

Aquesta carta no és una ficció literària i constitueix un dels documents medievals més emotius i frapants que es conserven a Catalunya sobre la ràtzia d'Al-Mansur. El seu contingut ha perdurat gràcies al fet que va ser copiat al cartulari de la seu barcelonina: els *Libri Antiquitatum* de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona, conservant-se en el seu volum IV, document 142, foli 48, on sota el títol de *Dadil femina captiva dimisit sedi alodem*

apud Verz es troba la transcripció literal d'aquell testament dictat a Osca, que literalment deia:

Dispersionem captivitatem Barchinona. Dadil femina, mulier de Guilara, mater de Malanego. Ego misera captiva quando fui **in** *captivitate, sic fuit filius meus mortuus in Barchinona et fuit sepultus* **in** *Sancti Michaele, et quando fui in captivitate non fuit unquam homo nec femina qui me redimiserit. Ego habeo in Vercio, ad ipsa turre de Foreto, casas et curtes et terras et vineas et incultum et eremum. Propter Deum et remedium anime mee, sic dono domino Deo Sancte Crucis Sancteque Eulalie ipsa medietate, halia medietas Bonefilius Gelitensis abeat totam ab integre. Et si est nullo homo qui hoc voluerit tollere, participationem habeat cum Iude proditore. Sciatis omnes christiani qui ista carta ego mandavi per Vito amico meo et ego mandavi sctibere in civitate Uosca.*
S+ Dadil femina, qui hanc mandavi scribere et firmare rogavi.
S+ Aderico. S+ Petro. S+ Guilelmo. + Miro presbitero sss.

El text de la traducció al català modern del contingut d'aquella carta és el següent:

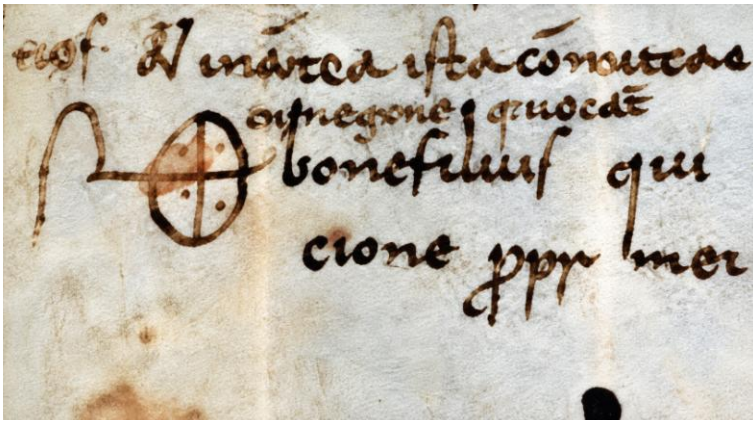

Fig. 33 –Signatura autògrafa (són els quatre puntets estampats en el "signum rotae") de Bonfill de Gelida, el magnat en qui Dadil va confiar.

"Dispersió i captivitat de Barcelona. Dadil, dona, muller de Guilarà i mare de Mallanec. Jo, mísera captiva, quan vaig anar al captiveri, el meu fill havia estat mort a Barcelona i sepultat a Sant Miquel, i quan vaig estar en captivitat no hi va haver cap home ni dona que em redimís. Jo tinc al Verç, a la torre de Foret, cases i corts i terres i vinyes i inculte i erm. Per Déu i la salvació de la meva ànima, així faig donació de la meva a Déu i a la Santa Creu i Santa Eulàlia, i l'altra meitat que la tingui tota íntegrament Bonfill de Gelida. I si cap home volgués anul·lar-ho, que participi del mateix que el traïdor Judes. Sabeu tots els cristians que aquesta carta l'he fet portar pel meu amic Vito, i que la vaig manar escriure a la ciutat d'Osca."

Aquell escrit anava signat també per Aderic, Pere i Guillem, altres tres captius que amb la seva signatura donaven fe de l'autenticitat del que en ell es deia,

El destí dels bens de la infortunada Dadil i la poc ètica actuació de Bonfill

La carta i alhora testament de Dadil deixava prou clara la seva voluntat: que de tot el conjunt de bens que tenia a Sant Just se'n fessin dues parts i que una d'elles fos lliurada al magnat Énnec Bonfill de Gelida, fill del vicari comtal Sendred i de Truitilda i descendent d'una branca lateral dels comtes del casal barceloní, per tal que amb aquells diners gestionés el seu rescat, i que l'altra part s'entregués a la Catedral de Barcelona per salvar la seva ànima, en cas que el desitjat rescat no fos posible.

Per aquest motiu a l'arxiu de la Catedral es conserva una còpia d'aquella carta: com a justificant de l'ingrés en efectiu o en espècie que en el seu moment es va fer a les arques

catedralícies tot seguint les instruccions que des del seu captiveri havia donat la dissortada Dadil.

La seva transcripció es troba al volum número IV -doc.142- foli 48 dels Libri Antiquitatum de l'Arxiu de la Catedral de Barcelona.

Alguns autors han arribat a suposar que entre Énnec Bonfill de Gelida i els preveres de la Catedral van gestionar el rescat, però tristament, aquesta carta dictada a Osca és la darrera notícia que es té de la pobra Dadil, de la qual ens podem imaginar el negre destí que va tenir.

Realment, ningú podria haver posat remei als mals d'aquella pobra dona millor que el poderós Énnec Bonfill, si aquest ho hagués volgut…

Només cal constatar que l'any 971 (justament en aquell mateix temps en que Dadil escrivia la seva carta) ell havia viatjat a Córdova duent una ambaixada del comte de Barcelona.

Fig. 34 –Bonfill de Gelida compra el castell de Cervelló pel preu de cent peces d'argent als seus propietaris, els comtes Ramon Borrell I de Barcelona i Ermengol I d'Urgell.

No se sap si aquell desesperat escrit va tenir algun efecte i si com a conseqüència d'ell entre Bonfill de Gelida i els preveres de la Catedral es van posar d'acord per a gestionar el rescat d'aquella infortunada captiva…

El que és tristament cert és que aquest document constitueix la darrera notícia que tenim de la pobra Dadil, de la qual ens podem imaginar el negre destí que finalment acabaria tenint.

Dadil havia cedit a Ènnec Bonfill la meitat dels seus béns que es localitzaven a la *turre de Foreto* amb una finalitat jurídica molt clara en el dret medieval: la redempció de captius. Bonfill tenia l'obligació moral (i legal, davant els testimonis i l'Església) de vendre o hipotecar aquests béns, convertir-los en moneda d'or o plata (dinars o dirhams) i viatjar o fer-los dur fins a territorio musulmà, concretament a Osca, per pagar el rescat.

Però en en el territori de Barcelona, i especialmente en aquells moments, la corrupció estava generalitzada. Després de la destrucció de Barcelona, el comtat estava arruïnat i molts nobles van aprofitar el desordre, la mort de famílies senceres i la desaparició de

títols de propietat per apropiar-se de terres que no eren seves però que ningú estava en posició de poder-les reclamar.

El que també se sap del cert és que no gaire temps després, Ènnec Bonfill, que en gairebé totes les seves actuacions havia demostrat que era un oportunista que havia acabat acumulant una veritable fortuna aprofitant-se de la seva privilegiada posició, l'any 1992 estava comprant per cent peces d'argent el castell de Cervelló als seus copropietaris, els comtes Ramon Borrell I de Barcelona i Ermengol I d'Urgell,el Castell de Cervelló, que en aquells moments estava parcialment malmès com a conseqüència de l'atac de les hosts d'Al Mansur, i el va unir al seu quantiós patrimoni, que ja estava format pels castells de Subirats, Gelida, Miralles i Masquefa, els quals serien heretats més tard per la seva filla Eliarda de Gelida, que es casaria amb Hug de Cervelló, passant tot a poder d'aquell nou llinatge.

Bonfill simplement va agafar les propietats de Dadil, se les va quedar o les va vendre, i va "oblidar" desviar aquells fons cap a la presó d'Osca.

Per a ell, com més temps passés Dadil tancada en aquella remota presó, millor. Si ella moria en captiveri (com finalment va passar, fos per malaltia o per causa de les moltes penalitats sofertes), ja no hi hauria ningú que li pogués reclamar la devolució d'aquells béns per incompliment de contracte. Així de clar: Mentre la pobra Dadil es va anar consumint en aquella fosca cel·la d'Osca esperant uns diners que mai arribarien, Bonfill va aprofitar aquella circumstància per treure profit del fruit de l'esforç de la família de Guilarà per ascendir en l'escalafó social i esdevenir un gran senyor de castells.

Fig. 35 – La pobra Dadil va acabar els seus dies tancada en aquella fosca cella sense que ningú anés mai a rescatar-la.

El que no se sap del cert és si a la catedral de Barcelona, al front de la qual estava el bisbe Vives, que s'havia pogut lliurar de les terribles conseqüències de l'atac amirida, i on aquella carta es conservava en els seus llibres a manera de comprovant comptable d'aquell ingrès rebut, es va arribar a celebrar almenys cap missa per l'ànima de la pobra Dadil…

I és que en el context de la desfeta del 985, aquella fràgil línea que sovint separava la pietat cristiana del pragmatisme econòmic era alarmantment difusa.